

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра філософії та біоетики**

«Затверджую»

В.о. ректора ОНМедУ,

д. мед. н., професор

Р.С. Вастьянов

«17» вересня 2020 р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ
НАУКОВО-МЕДИЧНОГО ПІЗНАННЯ
(назва навчальної дисципліни)**

підготовки: докторів філософії на III освітньо-науковому рівні
(назва рівня вищої освіти)

галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»
(шифр та назва галузі знань)

спеціальності: 221 «Стоматологія»
(код та найменування спеціальності)

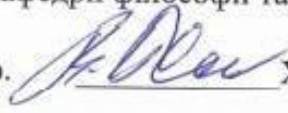
Розробники: завідувач кафедри філософії та біоетики,
д. філос. наук, проф. Ханжи В. Б.

Одеса
2020

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання» складена на підставі освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти з підготовки докторів філософії зі спеціальності 221 «Стоматологія» ОНМедУ, затвердженої Вченою Радою ОНМедУ від 04.06.2020 року (протокол № 4).

Програму обговорено на засіданні кафедри філософії та біоетики «24» серпня 2020 р. (прот. № 1).

Завідувач кафедри, д. філос. н. проф. Ханжи В. Б.

Програму ухвалено на засіданні предметної циклової методичної комісії з гуманітарних дисциплін «10» вересня 2020 р. (прот. № 1).

Голова предметної циклової методичної комісії з дисциплін, к. філол. н., доц. Єрьомкіна Г. Г.

Програму затверджено на засіданні Центральної координаційно-методичної Ради ОНМедУ від «16» вересня 2020 р. (прот. № 1).

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Філософія та методологія науково-медичного пізнання є специфічною формою теоретичної рефлексії, яка сприяє інтеграції природничих та гуманітарних галузей знання, а саме: філософії, медицини, біології та ін.

Філософія та методологія науково-медичного пізнання як навчальна дисципліна:

- базується на знаннях, отриманих аспірантами та здобувачами при вивченні медико-біологічних, суспільних та філософських дисциплін в вузі;
- формує філософсько-методологічну культуру лікаря-стоматолога та науковця, необхідну для виконання своїх професійних обов'язків, планування та виконання наукових досліджень;
- формує філософське мислення та відповідний світогляд, що базується на досягненнях сучасної наукової та філософської думки, поєднує наукові, загальнолюдські цінності та цінності лікаря-стоматолога;
- сприяє гуманізації медичної діяльності, втіленню сучасних принципів наукової діяльності та біоетичних принципів в лікарську практику;
- формує у слухачів основи умінь і навичок розв'язання моральних дилем у професійній діяльності.

Програма навчальної дисципліни визначає передумови доступу до навчання, орієнтацію та основний фокус програми, обсяг, необхідний для здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії, перелік загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, нормативний і варіативний зміст підготовки фахівця, сформульований у термінах результатів навчання, та вимоги до контролю якості вищої освіти.

На вивчення навчальної дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання» відводиться 120 годин (4 кредити ЄКТС): 60 аудиторних годин (20 годин – лекції та 40 годин – семінарські заняття) та 60 годин самостійної роботи.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання» є онтологічні, гносеологічні та логіко-методологічні, а також філософсько-антропологічні проблеми науки, зокрема методологічні підстави і форми організації та розвитку наукового пізнання в галузі медицини.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання» базується на попередніх (забезпечуючих) дисциплінах: «Філософія» (студ. курс), «Основи біоетики та біобезпеки» (студ. курс), а також дисциплінах спеціальності. В той же час вивчення цієї дисципліни забезпечує підготовку аспірантів та здобувачів до оволодіння дисциплінами першого («Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я», «Академічна доброчесність») та другого («Педагогіка вищої освіти») років навчання.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання»

1.1. Метою навчальної дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання» є підвищення якості підготовки аспірантів та здобувачів в галузі філософії та методології науки, оволодіння теоретико-методологічним апаратом сучасної науки, формування системи біоетичного мислення лікаря-науковця.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання» є:

- визначення філософських засад сучасної наукової картини світу;
- оперування філософськими категоріями та доктринами;
- прояснення основних понять та проблем онтології, методології та аксіології науки;
- розуміння філософських проблем буття та пізнання у науково-медичній проекції;
- визначення закономірностей розвитку науки, зокрема пріоритетних напрямків розвитку стоматології;
- з'ясування сутності та методології науково-дослідницького процесу, етапів та закономірностей когнітивного процесу;
- визначення принципів генерування наукових гіпотез та технології формулювання дослідницького питання;
- аналіз та інтерпретація основних теорій, концепцій та результатів досліджень за обраним науковим напрямом;
- формування здатності застосування концепції сучасної філософії науки для планування та проведення науково-дослідної роботи;

- осмислення проблем людського буття у контексті сучасної науки, зокрема проблеми сутності моралі як особистісного вибору та соціокультурного феномену;
- розуміння основних засад постнекласичної науки у світлі її людиновимірності;
- прояснення проблеми гуманізації сучасної медицини та шляхів їх вирішення;
- осмислення соціокультурних, наукових і філософсько-методологічних засад біоетики та ноетики, а також етико-правових засад біомедичних досліджень.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти).

Згідно з вимогами освітньо-наукових програм спеціальностей, дисципліна забезпечує набуття аспірантами та здобувачами компетентностей:

- *інтегральна:*

Здатність розв'язувати комплексні проблеми, проводити незалежне оригінальне наукове дослідження та здійснювати педагогічну, професійну, дослідницьку та інноваційну діяльність в галузі медицини, зокрема стоматології.

- *загальні (ЗК): ЗК 1, ЗК 2, ЗК 4, ЗК 5.*

ЗК 1. Здатність до вдосконалення та розвитку власного інтелектуального та загальнокультурного рівню.

ЗК 2. Вміння працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, академічної доброчесності та авторського права.

ЗК 3. Навички до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4. Здатність до спілкування і роботи у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.

ЗК 5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати ідеї.

- *спеціальні (фахові, предметні, СК): СК1, СК 2, СК 4, СК 5, СК 6, СК 7, СК 9.*

СК 1. Глибокі знання і систематичне розуміння предметної області за напрямом та тематикою наукових досліджень у галузі медицини та майбутньої професійної діяльності у сфері вищої медичної освіти.

СК 2. Здатність до визначення потреб у додаткових знаннях у сфері медицини та за напрямком наукових досліджень, формулювання дослідницьких питань, генерування наукових гіпотез у сфері медицини, зокрема стоматології.

СК 4. Здатність обирати методи та кінцеві точки дослідження відповідно до цілей та завдань наукового проекту.

СК 5. Володіння сучасними методами і методиками наукового дослідження.

СК 6. Здатність проводити коректний аналіз даних та узагальнення результатів наукового дослідження.

СК 7. Здатність інтерпретувати можливості та обмеження дослідження, його роль у суспільстві.

СК 9. Оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів.

Результати навчання (ПРН): *ПРН 1, ПРН 2, ПРН 3, ПРН 4, ПРН 5, ПРН 6, ПРН 8, ПРН 10, ПРН 11, ПРН 12*

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна.

ПРН 1. Застосовувати науково-професійні знання; формулювати ідеї, концепції з метою використання в роботі освітнього та наукового спрямування

ПРН 2. Демонструвати знання методології дослідження в цілому і методів певної сфери наукових інтересів зокрема.

ПРН 3. Інтерпретувати та аналізувати інформацію, коректно оцінювати нові й складні явища та проблеми з науковою точністю критично, самостійно і творчо.

ПРН 4. Виявляти невирішені проблеми у предметній області медицини (зокрема стоматології) та визначати шляхи їх вирішення

ПРН 5. Формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження.

ПРН 6. Самостійно і критично проводити аналіз і синтез наукових даних.

ПРН 8. Виконувати та вдосконалювати сучасні методики дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності.

ПРН 10. Використовувати результати наукових досліджень в медичній практиці, освітньому процесі та суспільстві.

ПРН 11. Інтерпретувати можливості та обмеження наукового дослідження, його роль в розвитку системи наукових знань і суспільства в цілому.

ПРН 12. Представляти результати наукових досліджень в усній і письмовій формах у науковому співтоваристві і суспільстві в цілому, відповідно до національних та міжнародних стандартів.

Результати навчання для дисципліни.

Аспірант (здобувач) має знати:

- закономірності когнітивних процесів;
- дослідницьку етику;
- види та джерела інформації;
- форми, методи та засоби ідентифікації, пошуку та зберігання інформації;
- основи риторики та теорії аргументації;

- професійну лексику та термінологію відповідно до напрямку наукового дослідження;
- етапи та закономірності когнітивного процесу;
- сутність та етапи дослідницького процесу;
- методологію наукового дослідження;
- інформативні критерії оцінки процесів, функцій, явищ;
- можливості та обмеження різних методів дослідження;
- поняття новизни дослідження;
- технологію написання й стандарти оформлення наукових робіт до національних та міжнародних наукових видань;
- наукометричні бази і платформи (наприклад, Scopus, Web of Science, PubMed та ін.).

Аспірант (здобувач) має вміти:

- оперувати філософськими категоріями та доктринами;
- постійно вдосконалювати свій освітній та загальнокультурний рівень;
- самостійно виконувати освітню та наукову діяльність;
- обговорювати наукові знання; викладати свої погляди та приймати власні рішення;
- аналізувати основні теорії та концепції за напрямом дослідження;
- інтерпретувати результати досліджень за обраним науковим напрямом;
- проводити критичний аналіз сучасної наукової літератури;
- адекватно оцінювати досягнення та обмеження досліджень за обраним науковим напрямом;
- визначати ступінь вирішення проблем та потреби сучасної стоматологічної науки;
- формулювати дослідницькі питання та гіпотези;
- обирати та використовувати методи дослідження, адекватні для досягнення мети та завдань наукового проекту;
- визначати новизну, оцінювати теоретичну та практичну значущість дослідження;
- проводити аналіз і синтез даних;
- проводити мета-аналіз даних, систематизувати їх;
- володіти культурою мовлення, методами аргументації;
- представляти та обговорювати результати своєї роботи українською та іноземною мовою (англійською) в усній та письмовій формі.

2. Інформаційний обсяг дисципліни: навчальна дисципліна «Філософія та методологія науково-медичного пізнання» складається з 4 кредитів ЄКТС (120 годин): у кожному кредиті по 15 аудиторних годин та 15 годин для самостійної роботи; усього 60 аудиторних годин та 60 годин для самостійної роботи.

3. Структура навчальної дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання» (для денної та заочної форми навчання)

Тема	Денна форма			Заочна форма		
	Лек-ції	Сем. зан.	СРС	Лек-ції	Сем. зан.	СРС
Розділ 1. Онтологічні проблеми наукового пізнання						
1. Предмет, функції, мета і принципи філософії та методології науки. Філософські проблеми медичного пізнання	2	2	4	2	1	6
2. Категорія «буття» в філософії. Натуральна та структурна онтологія. Онтологічні проблеми сучасного медичного знання	2	4	4		1	7
3. Філософська проблема матерії та її основних характеристик		2	4		1	7
4. Простір та час як основні форми та атрибути буття. Проблема часу: онтологічний та антропологічний аспекти	2	4	4		1	8
5. Свідомість як філософська проблема. Свідомість з точки зору нейробіології. Свідомість та несвідоме. Свідомість та мова. Соціальний аспект свідомості. Місце і роль психофізичної проблеми в медицині	2	4	6		2	8
Розділ 2. Гносеологічні та логіко-методологічні проблеми наукового пізнання						
6. Пізнання як філософська проблема. Знання як об'єкт гносеології. Знання та його сателіти. Проблема істинності знань	2	2	4		2	6
7. Методологія наукового пізнання. Класифікація методів пізнання. Форми організації наукового знання. Закономірності розвитку наукового знання	2	4	6	2	2	8
8. Системний підхід та загальна теорія систем	2	2	4		1	7
9. Діалектика як метод та теорія пізнання. Альтернативи діалектиці. Синергетика як теорія і метод дослідження систем, що самоорганізуються	2	4	4		1	7
10. Логіка як наука. Класифікація логічних систем. Дедуктивна та індуктивна логіка		2	4		2	7
Розділ 3. Філософсько-антропологічні аспекти науково-медичного пізнання						
11. Специфіка людського буття. Антропоцентризм, антропний	2	4	4		2	7

принцип та ідея людиномірності науки. Взаємозв'язок філософської антропології, біології та медицини						
12. Біоетика як професійна медична етика. Проблеми життя і смерті, здоров'я і хвороби людини у контексті біоетики. Сенс людського життя	2	2	4		2	6
13. Етичні та правові засади регулювання біомедичних досліджень. Впровадження принципів біоетики в медичну практику. Етична експертиза біомедичних досліджень		2	4		1	6
14. Глобальна біоетика та ноетика як сучасні етапи розвитку біоетики		2	4		1	6
	20	40	60	4	20	96
Разом	120			120		

4. Теми лекцій та семінарських занять з навчальної дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання»

Тематичний план лекцій

№ з/п	ТЕМА	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Предмет, функції, мета і принципи філософії та методології науки. Філософські проблеми медичного пізнання	2	2
2.	Категорія «буття» в філософії. Натуральна та структурна онтологія. Онтологічні проблеми сучасного медичного знання	2	
3.	Простір та час як основні форми та атрибути буття. Проблема часу: онтологічний та антропологічний аспекти	2	
4.	Свідомість як філософська проблема. Свідомість з точки зору нейробіології. Свідомість та несвідоме. Свідомість та мова. Соціальний аспект свідомості. Місце і роль психофізичної проблеми в медицині	2	
5.	Пізнання як філософська проблема. Знання як об'єкт гносеології. Знання та його сателіти. Проблема істинності знань	2	
6.	Методологія наукового пізнання. Класифікація методів пізнання. Форми організації наукового знання. Закономірності розвитку наукового знання	2	2
7.	Системний підхід та загальна теорія систем	2	
8.	Діалектика як метод та теорія пізнання. Альтернативи діалектиці. Синергетика як теорія і метод дослідження систем, що самоорганізуються	2	
9.	Специфіка людського буття. Антропоцентризм, антропний принцип та ідея людиномірності науки. Взаємозв'язок філософської антропології, біології та медицини	2	
10.	Біоетика як професійна медична етика. Проблеми життя і смерті, здоров'я і хвороби людини у контексті біоетики. Сенс людського життя	2	
	Разом	20	4

Тематичний план семінарських занять

№ з/п	ТЕМА	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Предмет, функції, мета і принципи філософії та методології науки. Філософські проблеми медичного пізнання	2	1
2.	Категорія «буття» в філософії. Натуральна та структурна онтологія. Онтологічні проблеми сучасного медичного знання	4	1
3.	Філософська проблема матерії та її основних характеристик	2	1
4.	Простір та час як основні форми та атрибути буття. Проблема часу: онтологічний та антропологічний аспекти	4	1
5.	Свідомість як філософська проблема. Свідомість з точки зору нейробіології. Свідомість та несвідоме. Свідомість та мова. Соціальний аспект свідомості. Місце і роль психофізичної проблеми в медицині	4	2
6.	Пізнання як філософська проблема. Знання як об'єкт гносеології. Знання та його сателіти. Проблема істинності знань	2	2
7.	Методологія наукового пізнання. Класифікація методів пізнання. Форми організації наукового знання. Закономірності розвитку наукового знання	4	2
8.	Системний підхід та загальна теорія систем	2	1
9.	Діалектика як метод та теорія пізнання. Альтернативи діалектиці. Синергетика як теорія і метод дослідження систем, що самоорганізуються	4	1
10.	Логіка як наука. Класифікація логічних систем. Дедуктивна та індуктивна логіка	2	2
11.	Специфіка людського буття. Антропоцентризм, антропний принцип та ідея людиномірності науки. Взаємозв'язок філософської антропології, біології та медицини	4	2
12.	Біоетика як професійна медична етика. Проблеми життя і смерті, здоров'я і хвороби людини у контексті біоетики. Сенс людського життя	2	2
13.	Етичні та правові засади регулювання біомедичних досліджень. Впровадження принципів біоетики в медичну практику. Етична експертиза біомедичних досліджень	2	1
14.	Глобальна біоетика та нооетика як сучасні етапи розвитку біоетики	2	1
	Разом	40	20

5. Самостійна робота з навчальної дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання»

Тематичний план самостійної роботи слухача (СРС)

№ з/п	ТЕМА	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Предмет, функції, мета і принципи філософії та методології науки. Філософські проблеми медичного пізнання	4	6
2.	Категорія «буття» в філософії. Натуральна та структурна онтологія. Онтологічні проблеми сучасного медичного знання	4	7
3.	Філософська проблема матерії та її основних характеристик	4	7
4.	Простір та час як основні форми та атрибути буття. Проблема	4	8

	часу: онтологічний та антропологічний аспекти		
5.	Свідомість як філософська проблема. Свідомість з точки зору нейробіології. Свідомість та несвідоме. Свідомість та мова. Соціальний аспект свідомості. Місце і роль психофізичної проблеми в медицині.	6	8
6.	Пізнання як філософська проблема. Знання як об'єкт гносеології. Знання та його сателіти. Проблема істинності знань	4	6
7.	Методологія наукового пізнання. Класифікація методів пізнання. Форми організації наукового знання. Закономірності розвитку наукового знання.	6	8
8.	Системний підхід та загальна теорія систем	4	7
9.	Діалектика як метод та теорія пізнання. Альтернативи діалектиці. Синергетика як теорія і метод дослідження систем, що самоорганізуються	4	7
10.	Логіка як наука. Класифікація логічних систем. Дедуктивна та індуктивна логіка	4	7
11.	Специфіка людського буття. Антропоцентризм, антропний принцип та ідея людиномірності науки. Взаємозв'язок філософської антропології, біології та медицини	4	7
12.	Біоетика як професійна медична етика. Проблеми життя і смерті, здоров'я і хвороби людини у контексті біоетики. СENSE людського життя	4	6
13.	Етичні та правові засади регулювання біомедичних досліджень. Впровадження принципів біоетики в медичну практику. Етична експертиза біомедичних досліджень	4	6
14.	Глобальна біоетика та нооетика як сучасні етапи розвитку біоетики	4	6
	Разом	60	96

6. Індивідуальні завдання

Виконання індивідуального завдання передбачає підготовку реферату на одну з рекомендованих тем.

1. Онтологія, логіка та методологія науки.
2. Демаркація наукового та позанаукового знання. Етичний та аксіологічний аспекти наукового пізнання.
3. Пресупозиційна функція філософії щодо розвитку науки. Явні та неявні передумовні відношення (Р. Дж. Коллінгвуд, А. І. Уйомов).
4. Наука як технологія пізнання. Діяльнісний аспект наукового дослідження.
5. Складність та міждисциплінарність сучасного наукового знання: проблема інтеграції та диференціації.
6. Сучасне філософське тлумачення структури та існування духовної та матеріальної сфер, людини та суспільства, світу в цілому.
7. Категорія буття як трансцендентне поняття: від аристотелізму до сучасної метафізики.
8. Перші грецькі філософи: пошук першооснови всього існуючого (Мілетська школа, Геракліт, Піфагор).
9. Проблема буття та руху у вченні елейців (Парменід, Зенон).
10. Дискусія про природу універсалій.

11. Механіцизм як одна з сторін філософської думки XVII-XVIII ст.: вчення Т.Гоббса, французький матеріалізм (П.Гольбах, Ж.Ламетрі, Д.Дідро).
12. Критика філософії Гегеля Л.Фейєрбахом. Антропологічний матеріалізм
13. «Нова онтологія» М. Гартмана та «фундаментальна онтологія» М. Гайдеггера.
14. Категорії частини та цілого. Холізм та елементаризм.
15. Проблема розвитку біотехнологічної сфери наук (генна інженерія, кріогенне заморожування, нанотехнології, екологічні технології).
16. Вчення про структуру матерії від Демокрита та Епікура до сучасних днів.
17. Наукова революція XIX – поч. XX ст. та криза класичного атомізму. Сучасна наука про будову (структуру) і властивості об'єктивного світу та категорія матерії.
18. Матерія як єдність речовини та фізичних полів. Сучасні уявлення про елементарні частки та види фізичної взаємодії
19. Життєдіяльність людського організму в аспекті єдності всіх форм руху матерії
20. Теорія відносності про єдність матерії, руху, простору, часу.
21. Питання про походження ідей простору та часу в свідомості людини: апіоризм чи апостеріоризм?
22. Онтологічна та антропологічна парадигма часу: Кантівська антропологізація часу; буття, людина та час в філософії М. Гайдеггера та Ж. П. Сартра; актуалізація «людиномірних» артикуляцій проблеми часу в сучасній думці.
23. Психофізична проблема з точки зору ідеалістичних концепцій суб'єктивістської та об'єктивістської спрямованості та матеріалістичної філософії.
24. «Важка та легка проблема свідомості» (Д. Чалмерс). Нейробіологічний підхід до свідомості (Дж. Сьорль, Дж. Едельман, Ф. Крік, А. Кох, Дж. Тононі, Г. Рот, Черчленди та ін.).
25. Проблема моделювання свідомості. Сильний та слабкий штучний інтелект.
26. Аргументи Мері та китайської кімнати.
27. Концепція нейронного динамічного ядра Дж. Едельмана та Дж. Тононі.
28. Біхевіористичне розуміння свідомості: коннекціонізм; функціональний елімінативізм Д. Денета;
29. Нейробіологія та проблеми свободи волі людини
30. Філософські проблеми психіатрії. Місце психотерапії у структурі лікувальної діяльності.
31. Структура мови та семіозису. Поняття знаку. Означник. Означуване. Референт
32. Емпіризм та раціоналізм (Ф.Бекон та Р.Декарт). Сенсуалізм Дж. Локка. Теорія пізнання І.Канта.
33. Неопозитивізм та постпозитивізм про нові орієнтири філософського знання. Принципи верифікації та фальсифікації висловів. «Критичний раціоналізм» Р.Поппера. Поняття «парадигми» у вченні Т.Куна
34. Ідея «людиномірності» сучасної наукової картини світу.
35. Інтуїція – специфічний вид синтезу раціонального та чуттєвого пізнання.
36. Сучасний філософський дискурс про методологічну культуру.
37. Ознаки раціонального знання (обґрунтованість, експліцитність, референціальність, інтерсуб'єктивність, валентність, рефлексивність, системність).
38. Конвенціоналізм та попперівське тлумачення відносності істини.
39. Цінність істини в природничо-науковому та соціальному пізнанні. Плюралізм та істина.
40. Емпіричні та теоретичні методи дослідження.
41. Типи наукових теорій. Структура теорій.
42. Роль теоретичних термінів у систематизації наукового знання. Методологічна функція теоретичних конструктів.
43. Рівні організації наукового знання
44. Теоретизм і фактуалізм. Критика поняття факту як інваріанту.

45. Концепція розвитку науки в філософії Т. Куна. Парадигмальне моделювання.
46. Критика кунівської концепції К. Поппером, П. Феєрабендом, С. Тулміном, І. Лакатосом.
47. Поняття епістеми у вченні М. Фуко. Епістемне моделювання: його сутність та методологічні перспективи
48. Системний підхід та системне мислення у різноманітних наукових дисциплінах ХХ ст.:
49. Загальна теорія відкритих біологічних систем та загальна теорія систем Л. фон Берталанфі,
50. Теорія автопоезу У. Матурани та Ф. Варели,
51. Теорія дисипативних структур І. Пригожина та синергетика та нейросинергетика Г. Хакена
52. Загальна параметрична теорія систем А. Уймова,
53. Принципи холізму та редукціонізму в біології та медицині. Генеза поняття гомеостазу (К. Бернар, У. Кенон).
54. Диференціація понять: системний підхід, системний метод, системний аналіз та синтез, теорія систем (загальна та часткова).
55. Системний підхід у медичному знанні.
56. Історичні типи діалектики (стихійна, діалектика як формальна логіка, ідеалістична, матеріалістична).
57. Категорії діалектики: «можливість» і «дійсність», «причина» і «наслідок», «необхідність» і «випадковість», «сутність» та «явище», «форма» та «зміст»
58. «Негативна діалектика» Т. Адорно.
59. Взаємозв'язок станів норми та патології в діалектичному ракурсі
60. Новаторство синергетики у розумінні процесів розвитку.
61. Діалог філософсько-методологічного та медико-біологічного видів знання з питань саморозвитку організму людини.
62. Онтологічний базис логіки. Логічна семіотика. Логічний синтаксис та семантика. Проблема логічної прагматики.
63. Основні логічні форми мислення. Поняття. Судження. Умовивід. Доведення.
64. Логіка у стародавньому світі: Греція, Індія, Китай. Середньовічна логіка у Європі та на Сході.
65. Традиційна, класична (математична) і неklasична логіки.
66. Атрибутивні судження. Реляційні судження. Модальні судження. Дедуктивний та індуктивний умовивід
67. Онтологічний статус логіки висловлювань.
68. Людина (індивід, особа, особистість, індивідуальність) та суспільство. Буття людини як основна проблема екзистенціалізму.
69. Філософія та проблема людини.
70. Релігійний фаталізм та спроби його подолання: вчення Августина Аврелія та Боеція.
71. Проблема людини у творчості італійських гуманістів («Флорентійська академія». Вчення М. Фічіно, П. делла Мірандоли). Філософія Леонардо да Вінчі.
72. Повернення до теми людини в філософії С. К'єркегора.
73. Основні принципи «етики після Аушвица» К. Ясперса. Проблема людини у ХХ ст. (М. Бубер).
74. Основні риси ситуації постмодерну (Ж. Ліотар).
75. Біоетичні аспекти використання нових біомедичних технологій
76. Взаємовідношення медичної етики, деонтології та біоетики. Механізми формування професійних етик.
77. Патерналізм у медичній етиці та сучасні моделі взаємодії «лікар-пацієнт», «провізор-пацієнт».
78. Феноменологія та екзистенціалізм та їх вплив на біоетичний світогляд. Вчення М.

Шелера про порядок серця.

79. Моральні цінності лікаря (життя, здоров'я, милосердя, співпереживання та ін.).

80. Американська та європейська моделі біоетики. Правила біоетики: правдивості, невтручання в приватне життя, конфіденційності, вірності.

81. Міжнародні документи з питань біоетики та прав людини. Функції, роль, зміст „Етичного кодексу лікаря України”.

82. Проблема евтаназії: етико-правові аспекти. Хоспіс як альтернатива евтаназії.

83. Особливості християнської біоетики

84. Основні права людини та принципи біоетики, їх відображення у структурі „Форми інформованої згоди”.

85. Історія становлення клініки як соціальної інституції. Біоетичні принципи при проведенні клінічних досліджень.

86. Українські законодавчі акти, спрямовані на захист прав, свобод та гідності людини, яка бере участь у клінічних дослідженнях. Основні положення Етичного кодексу вченого України.

87. Комітети/комісії з етики/біоетики: склад, повноваження, функції.

88. Основні ідеї глобальної біоетики В.Р. Поттера.

89. Нооетика як сучасний етап розвитку біоетики. Передумови виникнення ноетики. Нооетика та ідеї трансгуманізму

90. Нанотехнології та сучасне суспільство. Етичні та юридичні аспекти нових генно-інженерних технологій

91. Вчення В.І. Вернадського про ноосферу. Взаємозв'язок вчення про ноосферу та ноетику.

92. Біоцентризм як світоглядна настанова. Природне право на життя. Самоцінність представників життя.

7. Завдання для самостійної роботи

- Підготовка відповідей на теоретичні питання за темами семінарських занять.

8. Методи навчання

У процесі проведення лекційних та семінарських занять передбачається застосування таких методів навчання:

- за домінуючими засобами навчання: вербальні, наочні;
- складання графічних схем;
- розв'язання творчих завдань;
- бліц-опитування;
- дискусії з проблемних ситуацій;
- реферативні виступи;
- виконання письмових завдань;
- індивідуально-контрольна співбесіда;
- логічні вправи;
- тести контролю знань;
- ділові ігри;
- ситуаційні завдання;
- виконання індивідуальних філософських досліджень;
- проблемний метод навчання, який націлений на формування у слухачів спроможності до діалогу та вміння відстоювати свою власну думку;

- метод навчання «мозковий штурм», який спонукає слухачів проявити творчий підхід і знайти альтернативні методи вирішення запропонованих завдань шляхом вільного вираження думок.

Результат самостійної позааудиторної роботи відтворюється у формі представлення доповідей або захисту реферативних робіт.

9. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на семінарських заняттях відповідно до сформульованих завдань з кожної теми. Навчальна діяльність аспірантів та здобувачів контролюється на семінарських заняттях під час поточного контролю відповідно до конкретних цілей та під час індивідуальної роботи викладача зі слухачем. При оцінюванні навчальної діяльності надається перевага стандартизованим методам контролю: усному опитуванню, структурованим письмовим роботам, дискусіям, ролевим іграм, доповідям. При засвоєнні кожної теми за поточну навчальну діяльність слухачу виставляються оцінки за 4-бальною традиційною шкалою.

Оцінювання самостійної роботи:

Оцінювання самостійної роботи аспірантів та здобувачів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті, а також на підсумковому контролі (іспиті).

Оцінка успішності з дисципліни є рейтинговою, виставляється за 200-бальною шкалою і має визначення за системою ECTS та традиційною шкалою, прийнятою в Україні.

10. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковим контролем з дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання» є іспит.

11. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують аспіранти (здобувачі)

Наприкінці вивчення дисципліни поточна успішність розраховується як середній поточний бал, тобто середнє арифметичне всіх отриманих аспірантом (здобувачем) оцінок за традиційною шкалою, округлене до двох знаків після коми.

До підсумкового контролю (іспиту) аспіранти (здобувачі) допускаються за умови відсутності академічної заборгованості і наявності середнього балу за поточну навчальну діяльність не менше 3,00.

Оцінка за дисципліну є середнім арифметичним двох складових:

- 1) середній поточний бал як середнє арифметичне всіх поточних оцінок;
- 2) традиційна оцінка за іспит.

Отриманий середній бал за дисципліну конвертується в оцінку за 200-бальною шкалою шляхом помноження середнього арифметичного на 40 (отримана оцінка округлюється до цілих).

Шкала оцінювання рівня опанування дисципліни

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	
185 – 200	Відмінно	5
151 – 184	Добре	4
120 – 150	Задовільно	3
<120	Незадовільно	2

12. Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання»

1. Робоча навчальна програма з дисципліни «Філософія та методологія науково-медичного пізнання».
2. Лекції з дисципліни (тексти, презентації).
3. Методичні розробки семінарських занять.
4. Питання та завдання для поточного контролю знань і вмінь аспірантів та здобувачів.
5. Методичні розробки для аспірантів та здобувачів із самостійної позааудиторної роботи.
6. Підручники та навчальні посібники.
7. Наукові роботи професорсько-викладацького складу кафедри та інших дослідників з проблем філософії та методології науки.
8. Перелік питань та білети до іспиту.

13. Рекомендована література

Основна (базова):

1. Дмитриева М. С. Синергетика в науке и наука языком синергетики : сборник статей / М. С. Дмитриева. — Одесса : Астропринт, 2005. — 184 с.
2. Добронравова І. С. Філософія та методологія науки / І. С. Добронравова, Сідоренко Л. І. — К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. — 223 с.
3. Ершова-Бабенко І. В. Психосинергетика : монографія / І. В. Ершова-Бабенко. — Херсон : Гринь Д. С., 2015. — 488 с.
4. Ершова-Бабенко І. В. Психосинергетические стратегии человеческой деятельности. (Концептуальная модель) : монография / И. В. Ершова-Бабенко. — Вінниця : Nova knuha, 2005. — 360 с.
5. Запорожан В. М. Біоетика та біобезпека: національний підручник / В. М. Запорожан, М. Л. Аряєв. — К. : Здоров'я, 2013. — 456 с.
6. Запорожан В. М. Етика розуму в добу технологічних викликів / В. М. Запорожан, І. А. Доннікова, В. Б. Ханжи // Біоетика: від теорії до практики / відп. ред. О. О. Кришталь. — Київ : ВД «Авіцена», 2021. — С. 17–28.
7. Запорожан В. М. Етюди про моральність. Нооетичний аспект / В. М. Запорожан. — Одеса : ОНМедУ, 2015. — 160 с.
8. Запорожан В. Н. Между добром и злом: нравственное самоопределение человека / В. Н. Запорожан, И. А. Донникова, В. Б. Ханжи. — Одесса : ОНМедУ, 2020. — 264 с.
9. Запорожан В. Н. Путь к нооэтике / В. Н. Запорожан. — Одесса : Одес. гос. мед. ун-т, 2008. — 284 с.
10. Запорожан В. Н. Этюды о нравственности / В. Н. Запорожан. — Одесса : ОНМедУ, 2018. — 232 с.

11. Ляшенко Д. Н. Семиотическое моделирование реальности / Д. Н. Ляшенко. — Одесса : Печатный Дом, 2015. — 168 с.
12. Петрушенко В. Філософія і методологія науки – Навчальний посібник / В. Петрушенко ; вид. 2-ге, випр. і доп. — Львів: Новий Світ – 2000, 2021. — 200 с.
13. Пустовит С. В. Глобальная биоэтика: становление теории и практики (философский анализ) / С. В. Пустовит. — К. : Арктур-А, 2009. — 324 с.
14. Уёмов А. И. Общая теория систем для гуманитариев / А. И. Уёмов, И. Н. Сараева, А. Ю. Цофнас. — Варшава : Universitas Rediviva, 2001. — 276 с.
15. Уёмов А. И. Лекции и задачи по метафизике : В 2 частях / А. И. Уёмов, Л. Н. Терентьева. — Одесса : Астропринт, 2009. — 280 с.
16. Ханжи В. Б. Парадигмы времени: от онтологического к антропологическому пониманию / В. Б. Ханжи. — Херсон : Гринь Д. С., 2014. — 360 с.
17. Цофнас А. Ю. Избранные статьи: метафизика и онтология, гносеология и методология, философская антропология и социальная онтология / Ред.-сост. Е. М. Иванова, Л. Л. Леоненко, Д. Н. Ляшенко / Отв. ред. А. П. Овчинникова. — Одесса : Издатель С. Л. Назарчук, 2020. — 308 с.
18. Цофнас А. Ю. Философия: гносеология и методология / А. Ю. Цофнас. — Одесса : Наука и Техника, 2013. — 152 с.
19. Цофнас А. Ю. Философия: предмет философии, онтология / А. Ю. Цофнас. — Одесса : Наука и техника, 2009. — 196 с.
20. Чунаева А. А. Философия в кратком изложении / А. А. Чунаева, И. Г. Мысык / Южноукраинский гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. — Изд. 5-е, испр. и доп. — Одесса : Фенікс; Суми : Університетська книга; М. : ТрансЛит, 2007. — 312 с.

Допоміжна:

1. Декарт Р. Правила для руководства ума / Рене Декарт; [пер. с лат. М. А. Гарнцева] // Соч. В 2 т. Т. 1 / [сост., ред., вступ. ст. В. В. Соколова]. — М. : Мысль, 1989. — С. 77–153. — (Филос. Наследие ; Т. 106).
2. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения / И. Кант ; пер. с нем. М. Левиной / И. Кант // Собрание сочинений : в 8 т. (Юбилейное издание 1794–1994) / под общ. ред. А. В. Гулыги. — М. : Чоро, 1994. — Т. 7. — С. 137–376.
3. Князева Е. Н. Основания синергетики. Человек, конструирующий себя и свое будущее / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов. — изд. 4, доп. — М. : Либроком, 2011. — 264 с. — (Синергетика: от прошлого к будущему).
4. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун ; пер. с англ. И. З. Налетова ; общ. ред. и послесл. С. Р. Микулинского и Л. А. Марковой. — [2-е изд.]. — М. : Прогресс, 1977. — 304 с.
5. Пригожин И. Р. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой / Илья Пригожин, Изабелла Стенгерс ; пер. с англ. Ю. А. Данилова ; общ. ред. и послесл. В. И. Аршинова, Ю. Л. Климонтовича, Ю. В. Сачкова. — М. : Книга по Требованию, 2012. — 430 с.
6. Стёпин В. С. Исторические типы научной рациональности и их отношение к проблеме сложности / В. С. Стёпин // Синергетическая парадигма. Синергетика инновационной сложности / отв. ред. В. И. Аршинов. — М. : Прогресс-Традиция, 2011. — С. 37–46.
7. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / Мишель Фуко ; пер. с франц. В. П. Визгин, Н. С. Автономова ; [вступ. статья Н. С. Автономовой]. — СПб : А-скад, 1994. — 405, [1] с.
8. Хакен Г. Информация и самоорганизация. Макроскопический подход к сложным системам / Герман Хакен ; пер. с англ. Ю. А. Данилова, А. В. Беркова ; предисл. Ю. Л. Климонтовича. — Изд. 2-е, доп. — М. : КомКнига, 2005. — 248 с. — (Синергетика: от прошлого к будущему).

14. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Національна наукова медична бібліотека України. <http://library.gov.ua/>
3. Бібліотека Одеського національного медичного університету (друковані праці та електронний ресурс). <https://library.odmu.edu.ua/catalog/>
4. Бібліотека кафедри філософії та біоетики ОНМедУ. <https://info.odmu.edu.ua/chair/philosophy/file>